

KREDITNI RIZICI PO
PRESTANKU MORATORIJUMA

VUKOVIC & PARTNERS
Advokatska kancelarija - Law firm

Kreditni rizici po prestanku moratorijuma

Narodna banka Srbije donela je dana 14.12.2020. godine Odluku o privremenim merama za banke u cilju adekvatnog upravljanja kreditnim rizikom u uslovima pandemije COVID-19 ("Sl. glasnik RS", br. 150/2020 i 21/2021) i Odluku o privremenim merama za davaoce finansijskog lizinga u cilju adekvatnog upravljanja kreditnim rizikom u uslovima pandemije COVID-19 ("Sl. glasnik RS", br. 150/2020 i 21/2021). Obe Odluke predstavljaju nastavak prethodne dve odluke iz marta i juna 2020. godine kojima su uvedeni moratorijumi na otplatu kredita i sličnih finansijskih izloženosti.

Pored Odluke o privremenim merama za banke u cilju adekvatnog upravljanja kreditnim rizikom u uslovima pandemije covid-19 koja se pretežno bavi moratorijumom, Narodna banka Srbije donela je i Odluku o privremenim merama za banke u cilju olakšavanja pristupa finansiranju fizičkim licima („Službeni glasnik RS“, br. 108/2020), i Odluku o dopunama Odluke o merama za očuvanje i jačanje stabilnosti finansijskog sistema ("Sl. glasnik RS", br. 84/2020), kojima je olakšan pristup finansiranju fizičkim licima na sledeći način:

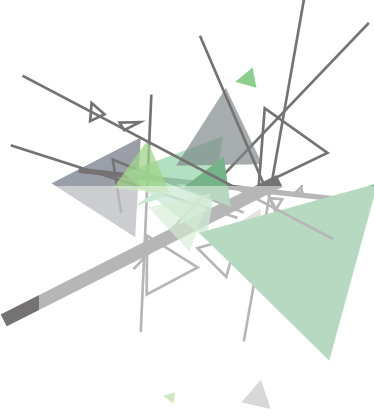
1. omogućeno je bankama da odobravaju kredite fizičkim licima do 90.000,00 rsd, ročnosti do 2 godine, samo sa izjavom o zaposlenju ili penziji, datom pod punom materijalnom i krivičnom odgovornošću;
2. minimalno učešće za stambeni kredit je smanjeno sa 20% na 10%;
3. smanjen je minimalni stepen izgrađenosti objekta čiju kupovinu je moguće finansirati stambenim kreditom;
4. omogućeno je produženje roka otplate za stambene kredite do 5 godina, i do 8 godina za druge kredite.

Prema uslovima definisanim navedenim odlukama kojima je uveden moratorijum, mogućnost apliciranja za korišćenje ovog moratorijuma istekla je 30. aprila ove godine. U praksi, zbog ovako dugog roka, banke gotovo i da nisu oglašavale dospelost kredita, čekale su istek ovog datuma, čak i kada su za to postojale mogućnosti. Odluke se suštinski nisu bavile drugim aspektima upravljanja rizikom, osim prolongiranja rokova otplate plasmana.

Linkovati ka

https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/publikacije/trendovi/trend_izv_II_2021.pdf

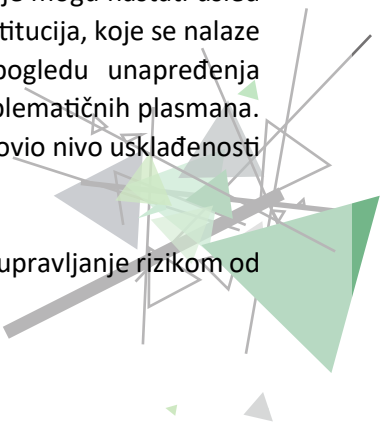

Ostaje otvoreno pitanje šta će se događati u narednim mesecima kada banke veliki broj plasmana počnu da prebacuju u kategoriju problematičnih, odnosno oglašavaju njihovu dospelost i pokreću postupke prinudne naplate. Prema izveštaju Narodne banke Srbije, trendovi u kreditnoj aktivnosti, drugo tromesečije 2021. godine, učešće problematičnih plasmana je manje od nivoa zabeleženog pre početka pandemije i u junu je iznosilo 3,6%. Kada je u pitanju privreda, učešće NPLa u ukupnim kreditima privredi u junu je iznosilo 2,9%, dok je ovaj procenat 4% kod kredita odobrenih stanovništvu.

Za razliku od 2008. godine, banke su ovu krizu dočekale daleko spremnije nakon decenijskog unapređenja propisa i politika upravljanja kreditnim rizikom. Međutim, COVID-19 kriza je nešto što je izazvalo potpuno neočekivan i dugotrajan eksterni uticaj na ekonomiju, čije posledice još uvek ne možemo da predvidimo. Takođe, može se postaviti pitanje kako će olakšanje pristupa finansiranju fizičkim licima uticati u budućnosti na stopu NPLa. Upravljanje rizicima, kao i brojne druge sfere života, nema unapred spremne odgovore na teme otvorene tokom pandemijske krize.

Evropska centralna banka (ECB) je imajući razumevanja za dugoročne posledice koje mogu nastati usled COVID-19 pandemije u julu 2020. godine bankama u statusu sistemski značajnih institucija, koje se nalaze pod njenim direktnim nadzorom, dostavila instruktivnu listu očekivanja u pogledu unapređenja usklađenosti operativnog kapaciteta banaka da se izbore sa povećanjem broja problematičnih plasmana. Tokom 2021. godine, vršen je monitoring primene ovih instrukcija, kako bi se ustanovio nivo usklađenosti poslovanja banaka sa ovim zahtevom regulatora.

Navedena lista očekivanja podrazumeva unapređenje sledećih operativnih alata za upravljanje rizikom od strane banaka:

Linkovati ka:

https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/letterstobanks/shared/pdf/2020/ssm.2020_letter_on_operational_capacity_in_the_context_of_the_coronavirus_COVID_19_pandemic.en.pdf?8c704a1db950170fcb31515c68e613cf

- 1. Snažne baze podataka.** Banke moraju kreirati i redovno ažurirati baze podataka o svojim izloženostima i dužnicima u sistemima koji omogućavaju lak pristup i obradu takvih podataka. Upravljanje kreditnim rizicima u periodu kakav postoji zbog pandemije COVID-19 virusa zahteva da se odluke od strane menadžmenta donose na osnovu potpune informisanosti i jasnog razumevanja problema, a to ne može biti slučaj ako su polazne činjenice, netačne, nepotpune ili teško dostupne. Nadzor nad radom banaka pokazao je da je najveći problem banaka bio brzo i kvalitetno objedinjavanje dostupnih podataka, a nepotpunost podataka uticala je na kvalitet odluka koje je menadžment donosio.
- 2. Strategije za pravovremeno reagovanje.** Banke moraju razviti posebne strategije za upravljanje izloženostima prema dužnicima u najranijim fazama ugroženosti likvidnosti dužnika. Strategije moraju davati mogućnost bankama da na pojedinačnom nivou razlikuju neodržive, održive i dužnike koji se izvesno kreću u pravcu bankrotstva, i da prema ovim karakteristikama donose i primenjuju mere za upravljanje kreditnim rizikom. Prilikom sprovođenja nadzora utvrđeno je da je najveći problem predstavljalo brzo, kvalitetno i potpuno objedinjavanje dostupnih podataka, što je za posledicu imalo nemogućnost da se predvide određeni objektivni rizici koji postoje.
- 3. Pravovremena pomoć održivim dužnicima.** Na osnovu snažne analitike i jasne strategije za pravovremenu reakciju, banke bi trebalo da u najranijoj fazi pruže pomoć problematičnim dužnicima čije je poslovanje održivo. Ovo se postiže kreiranjem sistema rane prevencije koji omogućava praćenje specifičnih ranih naznaka problematičnosti kod svake grupe dužnika, i koji uzima u obzir specifičnosti ekonomskog okruženja u doba pandemije. Klasični preventivni modeli ne mogu u pravoj meri prepoznati naznake problematičnosti, posebno ne u vreme važenja moratorijuma koji kod pojedinih grupa dužnika mogu, čak uprkos efektima krize, uzrokovati prikaz boljih ekonomskih performansi usled odlaganja plaćanja raznih kreditnih, ali i javnopravnih obaveza. Banke bi trebalo da održive biznise podrže i novim plasmanima, ako analize rizika pokazuju da je problem u poslovanju posledica privremenih negativnih uticaja pandemijske krize. Nadzor je pokazao da postoji jasna razlika u prepoznavanju i saniranju kreditnih rizika između grupe banaka koja su korigovale svoje sisteme rane prevencije i prilagodile ih uslovima COVID-19 krize i onih banaka koje su nastavile da se oslanjaju na svoje stare sisteme.
- 4. Korekcije postojećih procedura.** Banke moraju korigovati postojeće procese na način da isti uvažavaju novonastale rizike u doba pandemije. Puna primena prethodnih procesa nije moguća jer isti ne percipiraju novu realnost, i samim tim u redovnom toku stvari vode previdu određenih novonastalih rizika. Nadzor je pokazao da veliki broj banaka nije izvršio sugerisanu korekciju procesa.
- 5. Dovoljni resursi i stručnost.** Banke moraju imati na raspolaganju dovoljne resurse i odgovarajući nivo stručnosti da se nose sa novonastalim rizicima. Da bi na vreme mogle da obezbede iste, banke kroz primenu prethodno navedenih koraka moraju kreirati jasnu sliku o tome kako će novonastali rizici uticati na njihovo poslovanje. Nadzor je pokazao da veliki broj banaka nema jasno definisane procese i infrastrukturu koja bi jasno signalizirala potrebe za dovoljnim resursima i njihovom alokacijom u skladu sa novonastalim promenama.

Početak 2021. godine ECB je na ovim osnovama usvojio i željeni pristup pitanjima kreditnog rizika za banke pod svojim direktnim nadzorom. Željeni pristup podrazumeva zahtev ka bankama da uspostave politike, procese i sistemska rešenja za ranu identifikaciju rizika. Od banaka se očekuje rano i ciljano delovanje na sanaciji rizika koje bi trebalo da ublaži njegovu eskalaciju, i nagli porast gubitaka, posebno prema dužnicima iz najranjivijih sektora.

Kako uvećani rizici izgledaju u praksi?

Na nivou sistemski značajnih banaka na nivou EU, 22% izloženosti ovih banaka je prema kompanijama iz sektora upravljanja komercijalnim nekretninama. Uticaj pandemije na ovu industriju je evidentan, a svedoci smo da se na svakodnevnom nivou mogu primetiti informacije o tome kako mnoge kompanije i nakon pandemije značajan deo svojih zaposlenih neće vraćati u poslovni prostor. Maloprodaje čiji je poslovni model zasnovan na tradicionalnoj, fizičkoj prodaji, naročito su doprinele padu procenta zauzetosti komercijalnih prostora, a razumljivo i sama maloprodaja je iz istih razloga postala jedna od najugroženijih privrednih grana, i značajan generator rizika.

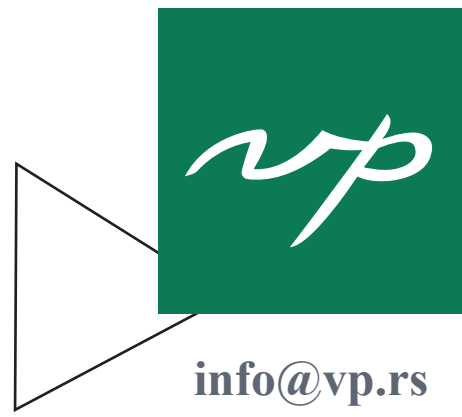
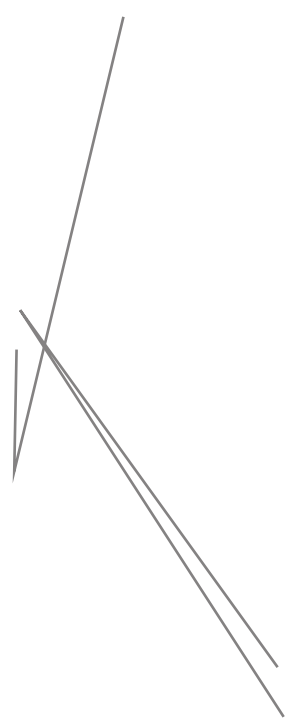
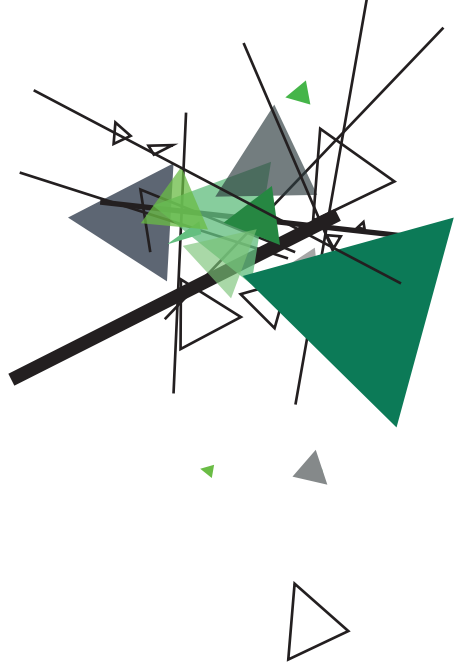
Očekivano, najveći generator rizika i problematičnih plasmana predstavlja sektor turizma i ugostiteljstva. ECB je na nivou banaka pod svojim direktnim nadzorom, na uzorku banaka sa značajnijim izloženostima ka ovom sektoru, sproveo analizu statusa plasmana. Analiza je pokazala da su banke u pogledu ovog sektora zapravo načinile najveća odstupanja u odnosu na preporučene korekcije politika rizika. Ovo je delom pravdano činjenicom da se očekuje brz oporavak ovih industrija nakon slabljenja pandemije, a verovatno i oslanjanjem na uverenje da će ciljane mere državne pomoći snažno pomoći ove industrije. Biće zanimljivo pratiti tačnost ostvarivanja ovih uverenja i mere koje će banke preduzimati da prepoznaju i podrže održive biznise iz ovog sektora.

Kada je u pitanju Srbija, smanjenje minimalne stope učešća za stambene kredite, i smanjenje minimalnog stepena izgrađenosti stana čija se kupovina kreditira su mere koje će izvesno doprineti održanju aktivnosti ili čak povećanju na tržištu nekretnina. Međutim, opravdano se postavlja pitanje kakav će biti dugoročan uticaj ovih mera na upravljanje rizicima, a naročito da li je smanjenje minimalnog stepena izgrađenosti stana čija se kupovina kreditira adekvatna i opravdana mera imajući u vidu sudbinu većine građevinskih firmi u Srbiji nakon ekonomske krize 2008 godine.

I pored svih mera podrške privredi koje je država od početka pandemije usvojila, prema analizi Evropske banke za obnovu i razvoj i Međunarodne organizacije rada iz septembra 2020. godine, pandemija je ugrozila 510.000 radnih mesta u Srbiji. Očekivano je da će gubitak stabilnog zaposlenja uticati na redovno servisiranje obaveza građana prema bankama i drugim poveriocima, te se opravdano postavlja pitanje kakav će uticaj ublažavanje kriterijuma za odobrenje kredita dugoročno imati na stopu NPLa, odnosno kakve nove rizike mere koje donosimo danas mogu da stvore u budućnosti?

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

info@vp.rs

www.vp.rs

